

Doprinos istraživanju i usustavljanju hrvatskoga računalnog nazivlja

(Milica Mihaljević: *Kako se na hrvatskome kaže WWW? Kroatistički pogled na svijet računala*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 2003, 191 str.)

U nakladi Hrvatske sveučilišne naklade izašla je knjiga Milice Mihaljević *Kako se na hrvatskome kaže WWW?* s podnaslovom *Kroatistički pogled na svijet računala*. Naslov je te knjige, kaže autorica u predgovoru, inspiriran naslovom sekcije *How to say WWW in Slavic* (Kako se na slavenskim jezicima kaže WWW), to je bila jedna od sekcija sastanka Američkoga slavističkoga društva (AAASS) održanoga u Boca Ratonu na Floridi u rujnu 1998. godine, na kojemu je autorica sudjelovala svojim izlaganjem. Pitanje iz naslova te sekcije poslužilo je kao osnovna tema knjige, a prikaz stanja u ostalim slavenskim jezicima poslužio je autorici kao poticaj da iscrpnije istraži neka pitanja i u hrvatskom jeziku.

Knjiga je nastavak i dopuna knjige *Hrvatsko računalno nazivlje* objavljene 1993. godine također u nakladi Hrvatske sveučilišne naklade¹. Potrebu za novom knjigom autorica objašnjava činjenicom da se hrvatsko računalno nazivlje u posljednjih desetak godina toliko razvilo i promijenilo da prva njezina knjiga nužno zahtijeva dopunu i proširenje. Razlika prema toj knjizi je i u tome što se svijetu računala pristupa i s nekih aspekata koji nisu bili obuhvaćeni u prvoj knjizi (npr. pragmalingvističkoga, didaktičkoga, leksikografskoga, stilističko-

ga). Autorica je u međuvremenu u suautorstvu napisala i udžbenik za četvrti razred gimnazije² (leksikologija i leksikografija), a stekla i predavačko iskustvo. To je svakako ostavilo traga u knjizi *Kako se na hrvatskome kaže WWW?*. Također, i njezin dugogodišnji rad na jezičnome savjetništvu (jedan je od autora i izvršnih urednika *Hrvatskoga jezičnog savjetnika*³) ostavio je traga u ovoj knjizi: autorica analizira i najčešće jezične pogreške koje se provlače kroz tekstove o računalima koje je analizirala skupljajući građu za knjigu.

Knjiga je podijeljena na sljedeća poglavlja: *Uvod – hrvatsko računalno nazivlje, Prikaz hrvatskih računalnih rječnika, Hrvatsko računalno nazivlje – stanje na početku 21. stoljeća, Računalno nazivlje i funkcionalni stilovi hrvatskog jezika, Računalno nazivlje u općim priručnicima hrvatskog jezika, Razvoj računalnog nazivlja u posljednjih desetak godina – usporedba tekstova, Računalno nazivlje i norma – normativne preporuke, Tipične pogreške u tekstovima o računalima, Postanak novih internetskih naziva, Jezik (hrvatski) interneta, Računalni resursi i alati u kroatistici, Računalno nazivlje i nastava hrvatskog jezika, Reklama i računala, Zaključak i sažetak na engleskome jeziku How to say WWW in croatian.*

² Hudeček, L., Mihaljević, M., Pilić, J. *Hrvatski jezik IV, udžbenik hrvatskog jezika za četvrti razred gimnazije*, Profil, Zagreb 2001; Hudeček, L., Mihaljević, M., Pilić, J., Mesić, B., *Hrvatski jezik, jezično izražavanje i književnost, udžbenik hrvatskog jezika za četvrti razred četverogodišnjih strukovnih škola*, Profil, Zagreb 2003.

³ *Hrvatski jezični savjetnik* (izv. ur: Hudeček, L., Mihaljević, M., Vukojević, L.), Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Školske novine – Pergamena, Zagreb 1999.

¹ Mihaljević, M. (1993) *Hrvatsko računalno nazivlje*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.

U *Uvodu* se određuje cilj knjige: “dati pregled stanja hrvatskoga računalnog nazivlja na početku trećega tisućljeća i pregled računalnih rječnika i leksikona objavljenih na hrvatskome jeziku te normativno ocijeniti neke nazive koji se trenutačno susreću u praksi kao i računalne rječnike koji te nazive popisuju, opisuju, ali još uvijek i nedovoljno propisuju.” (str. 15). Slijedi prikaz hrvatskih računalnih rječnika u kojemu autorica prikazuje te rječnike redom njihova objavljivanja. Rječnici su podijeljeni u dvije skupine: rječnici – knjige i elektronički rječnici (rječnici dostupni u elektroničkom obliku). Tako na jednome mjestu daje obavijest o svim hrvatskim računalnim rječnicima, upozoravajući u kritičkome osvrtu (s jezičnoga gledišta) na njihove prednosti i nedostatke. Nakon analize situacije u hrvatskim računalnim rječnicima, autorica zaključuje da bi trebalo težiti postizanju terminološke norme te bi ubuduće trebalo izrađivati normativne prijevodno-objasnidbene terminološke rječnike. Nadalje, pravi bi terminološki rječnik trebao biti normativan, a da bi to bio, trebalo bi ga potvrditi mjerodavno tijelo. Tim zaključkom autorica upućuje na problem koji bi svakako u hrvatskome jezikoslovlju trebalo najžurnije riješiti i osnovati takvo tijelo bez kojega ne može biti temeljita terminološkog rada.

U poglavlju *Hrvatsko računalno nazivlje – stanje na početku 21. stoljeća* autorica detaljno prikazuje i komentira rječnik Miroslava Kiša *Englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski informatički rječnik* i prijevod *Microsoft Officea* na hrvatski jezik.

Zanimljivo je poglavlje u kojemu se računalno nazivlje promatra s aspekta funkcionalnostilske raslojenosti hrvatskog jezika. Upozorava se da neki računalni

nazivi pripadaju znanstvenome funkcionalnom stilu (npr. *računalo, pisač, računalni stručnjak*), drugi njima istoznačni nazivi pripadaju razgovornome funkcionalnom stilu (*kompjuter, printer, kompjuteraš*), a treći žargonu i isključeni su iz standardnoga jezika (npr. *daunloudati, internaut, intić, emajlirati, krehati, fejkati*).

Autorica također iscrpno prikazuje računalno nazivlje u općim priručnicima hrvatskog jezika (*Hrvatski rječnik*, Anić, V. 1998; *Hrvatski rječnik*, ur. Šonje, J.; *Enciklopedijski rječnik hrvatskoga jezika*). Autorica daje posve praktične preporuke budućim sastavljačima rječnika; odgovara na pitanja koja se postavljaju pred svakoga sastavljača općeg rječnika: treba li definicija biti znanstvena ili opća, treba li definiciju izraditi stručnjak struke kojoj naziv pripada ili leksikograf? Zaključuje da je najbolje da leksikograf u suradnji sa stručnjakom preradi znanstvene definicije, odnosno da leksikograf najprije napiše definicije, a stručnjak ih pregleda. Konkretni su i napuci o tome kako treba obraditi natuknicu koja ima i općejezično i terminološko značenje. Načelo je da se uvijek prvo navodi općejezično značenje. Ako riječ ima više terminoloških značenja koja pripadaju različitim strukama, prvo treba navesti primarno značenje, a zatim značenje koje je iz njega izvedeno. Načela se oprimjeruju s nekoliko mogućih računalnih natuknica (*virus, klon, računalo, pisač*) u zamišljenome normativnom općejezičnom hrvatskom rječniku.

Razvoj računalnoga nazivlja u posljednjih desetak godina autorica također prikazuje na jednostavan i slikovit način – usporedbom tekstova (tekstovi objavljeni u *Večernjemu listu* u razmaku od sedamnaest godina). Zaključuje da je danas prisutno

više domaćih naziva nego prije sedamnaest godina. S obzirom na ustaljenost i prihvaćenost hrvatskih računalnih naziva mogu se razlikovati tri skupine: 1. hrvatski računalni nazivi koji su općeprihvaćeni i koji su ušli u opći jezik (*računalo, pisač, miš, izbornik* itd.), 2. računalni nazivi s kojima još uvijek postoje problemi i kolebanje u uporabi (*hardware/hardver, računalstvo/računarstvo* itd.), 3. nazivi koji se još uvijek najčešće upotrebljavaju na engleskom i pišu kurzivom (*shareware, freeware* itd.).

U poglavlju *Računalno nazivlje i norma – normativne preporuke* M. Mihaljević donosi načela o kojima treba voditi računa pri davanju prednosti jednomu nazivu među istoznačnim nazivima. Dalje, u potpoglavljima *Hrvatski ili engleski naziv, Računalo, Pisač, Hardver, Softver, Displej, Prefiksoidi: video/mini/mikro u računalnim nazivima, Bus, On-line i off-line, Performansa, Elektronička i elektronska pošta, INTERNET – Internet/internet, Znak @, Link, Gumb* analizira nazive za neke česte računalne pojmove kod kojih se uporaba još uvijek koleba između više hrvatskih istoznačnica. Slijedeći osnovno načelo da tuđicu, kad god je to moguće, treba zamijeniti hrvatskim nazivom, autorica na kraju poglavlja tablično prikazuje “u skladu s načelom umjerenoga purizma” mogućnosti zamjena engleskih naziva hrvatskima.

U sljedećem, s normativnoga gledišta također veoma zanimljivom poglavlju analiziraju se tipične pogreške u tekstovima o računalima u potpoglavljima: *Pridjev ili imenica (internet cvjećarnica ili internet-ska cvjećarnica, web dućan ili mrežni dućan* itd.), *Putem* (o suvišnosti prijedloga *putem* u primjerima poput *...zapravo se putem modema povezujemo na ISP-ovu mrežu.*),

Položaj enklitike, Ovako umjesto tako, ovo umjesto to, ovaj umjesto taj itd.), *Pošto* (o pogrešnoj uporabi veznika *pošto* koji je vremenski, a ne uzročni veznik), *Podesiti, Koristiti, Inverzija*.

U poglavlju *Postanak novih računalnih nazivlja* tumače se modeli preuzimanja i prilagodbe engleskog naziva, istražuje nastanak hrvatskih novotvorenica i pokazuju mehanizmi koji upravljaju terminologizacijom riječi općeg jezika. U računalnome se nazivlju često pojavljuje imperativ koji se katkad terminologizira (npr. *kopiraj, zalijepi, pronađi*) i postaje naziv te je posebno potpoglavlje posvećeno i tom problemu.

Iznimno su zanimljiva zbog svoje aktualnosti poglavlja *Hrvatsko internet-sko nazivlje* i *Jezik (hrvatski) interneta*. U prvome poglavlju autorica upozorava na pojavu novih naziva povezanih s uvođenjem interneta; cilj je analize predloženih hrvatskih zamjena za engleske internetske nazive (koje donosi tablično) potaknuti raspravu o internetskoj nazivlju: “Ovdje se ne daju konačne preporuke, ali se želi istaknuti da je moguće pronaći bolje nazive od *browsati* i *mejlati*.” U drugome upozorava na neke značajke jezika interneta (npr. u internetskim pričaoicama: uporaba dijalekata, naizmjenična uporaba engleskoga i hrvatskoga, igra riječima, skraćeno pisanje čestih riječi, zamjena velikih slova malim, ponavljanje istih slova i znakova, skraćeni pozdravi, vulgarizmi).

U posebnom poglavlju autorica daje pregled računalnih resursa i alata u kroatistici, detaljnije se osvrćući na *Hrvatski računalni pravopis* autora Slavena Batnožića, Branka Ranilovića i Josipa Silića i *Hrvatski nacionalni korpus*, a u zaključku ističe da u tome području, a osobito u području izradbe

primjerenoga korpusa, predstoji još mnogo posla.

Osvrćući se na problematiku računalnog nazivlja u nastavi hrvatskog jezika autorica iznosi stav da bi ta problematika trebala biti prisutna u nastavi hrvatskog jezika ne kao posebna nastavna jedinica već kao tema koja se provlači kroz mnoga poglavlja, osobito kroz poglavlja o nazivlju, leksikografiji, jezičnome posuđivanju, sinonimiji, purizmu, znanstvenome funkcionalnom stilu, razgovornome funkcionalnom stilu, žargonima, jezičnome izražavanju itd.

U poglavlju *Reklame i računala* autorica pokazuje kako se reklame znatno razlikuju s obzirom na medij u kojemu se pojavljuju i upozorava na neke značajke reklama na internetu. Također se osvrće na reklame za računalnu opremu, u prvome redu s terminološkoga stajališta, a potom i s pragmalingvističkog i kulturološkog.

Knjiga *Kako se na hrvatskome kaže WWW?* vrijedan je doprinos promišljanju računalnoga nazivlja i terminološkoj teoriji uopće. Najveća je njezina vrijednost što se problemima bavi u trenutku kad su oni aktualni i što je na tragu internetske lingvistike o kojoj Crystal govori kao o novoj lingvističkoj grani. Ta je knjiga nadasve suvremena, usklađena sa svjetskim lingvističkim kretanjima i tehničkim razvojem. Ona je i posve praktična, namijenjena i računalnome stručnjaku i leksikografu i svakomu zainteresiranom za računalno nazivlje i hrvatski jezik, svaki problem osvjetljava potpuno i nudi mnoštvo praktičnih naputaka, savjeta i rješenja. Zajedno s knjigom *Hrvatsko računalno nazivlje* iste autorice vrijedan je doprinos hrvatskoj terminologiji i važan poticaj daljnjim lingvističkim proučavanjima, osobito proučavanju jezika interneta.

Treba još svakako napomenuti da autorica poznaje najsuvremeniju domaću i svjetsku literaturu koja se odnosi na područje njezina bavljenja.

Lana Hudeček

Prvi dvojezični hrvatski pravopis

(*Kratki navuk za pravopiszanye horvatzko za pòtrebnozt nàrodnih skol*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Biblioteka Pretisci, knjiga 4, Zagreb 2002, 71 str.)

Hrvatskoj i slavenskoj filologiji, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu ovoga nam je ljeta (2003) podario i četvrtu knjigu iz niza pretisaka.¹ Riječ je o, dosad malo ili nikako poznatom, prvom hrvatskom dvojezičnom pravopisu kajkavske osnovice iz daleke 1779. godine. *Kratki navuk za pravopiszanye horvatzko za*

¹ Dosad je u Biblioteci Pretisci Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje u pretisku objavio djela: *Institutio-num linguae illyricae libri duo...* 1604./ Osnove ilirskoga (hrvatskoga) jezika Bartola Kašića (1575–1650) s pogovorom Darije Gabrić Bagarić i prijevodom na hrvatski jezik Sanje Perić Gavrančić; *Nova Ricoslovica ilirska ...* (1812) Šime Starčevića (1784–1859) s pogovorom Branke Tafre; *Pravopis jezika ilirskoga* (1850) Josipa Partaša (1820–1865) s pogovorom Lade Badurina. Svim je pretiscima urednicom Marija Znika. Doista, treba pozdraviti takav projekt izdavanja izvornih hrvatskih jezikoslovnih djela jer su nam ona neophodna pri proučavanju hrvatskoga jezika kako u dijakroniji tako i sinkroniji.